

Tämä on rinnakkaistallenne. Sen viitetiedot saattavat erota alkuperäisestä /

This is a self-archived version of the original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Version: publisher's version

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä: /

To cite this article please use the original version:

Pulkka, Eeva-Kaisa 2020. Vinkit umpikaudelle ja hyvän tuotoskauden varmistamiseksi. Maatilan Pellervo: eläin (4), 28 - 30.

Vinkit umpikaudelle

ja hyvän tuotoskauden
varmistamiseksi

Tilaa liikkua
ja syödä sekä
mahdollisuus
ulkoiluun
parantavat
umpilehmien
hyvinvointia.



Onnistunut umpeutus ja umpikausi tukevat lehmän hyvinvointia ja terveyttä sekä tulevan tuotoskauden onnistumista.



Suomalainen maidontuotaja osaa lehmäystävällisen umpeuttamisen. Yleisimmin käytössä oleva tapa on umpeuttaa lehmä rajoittamalla ruokintaa ja vähentämällä lypsykertoja vähitellen. Tämä tapa on lehmälle miellyttävämpi kuin yhtäkin lypsyn lopetus ja ruokinnan muutos, tietää Emovetin eläinlääkäri **Virpi Seppänen**.

Vaiheittainen umpeutus on todettu myös tutkimuksissa parhaaksi, sillä korkea maitomäärä umpeutettaessa heikentää lehmän hyvinvointia ja on terveysriski. Se aiheuttaa paineen tunnetta utareessa, mikä tuntuu epämukavuutena, jopa kipuna ja lisää eläimen stressiä. Lisäksi vedinkanavat jäävät herkemmin auki, jolloin tulehdusriski kasvaa merkittävästi. Umpeutushetken korkealla maitomäärällä on todettu olevan vaikutusta myös poikimisen jälkeisiin utaretulehduksiin.

Umpikauden pituudeksi suositellaan yleisesti kahdeksan viikon, vähintään kuuden viikon umpikautta, mikä sekin on Suomessa tavallista. Ternimaito vaatii muodostuakseen vähintään viisi viikkoa umpikaudesta, joten lyhyeksi jäävän kauden jälkeen ternimaito voi olla laihaa.

Eläimen energiatasapaino säilyisi parempana hyvin lyhyellä umpikaudella, mutta muut terveys- ja hyvinvointisyyt puoltavat riittävää umpikautta. Etenkin ensikoille pidempi umpikausi on tarpeen. Lyhyeksi suunnitellussa umpikaudessa piilee vaara jäädä liiankin lyhyeksi, jos lehmä poikiikin reilusti ennen odotettua päivää. Lyhennetyssä kaudessa on myös huomioitava tarkasti umpihoitojen varoajat.

Kahdeksaa viikkoa pidemmästä umpikaudesta ei tutkimusten mukaan ole juuri hyötyä. Pitkä umpikausi ei lisää maitotuotosta ja voi laskea maidon valkuaispitoisuutta. Se myös altistaa lihomiselle ja aineenvaihduntasairauksille poikimisen jälkeen. Solumäärät voivat tosin olla alemmat lyhyen aikaa ummassa olleisiin verrattuna.

Umpikaudesta ei kannata luopua senkään vuoksi, että utarekudoksesta saadaan lepoa uusiutuakseen. Maidosta

maitoon lypsäminen syö herumishuipun ja laskee tuotosta, varsinkin ensikoilla. Lisäksi syntyvä vasikka jää ilman oman emän ternimaitoa.

Ei rutiinihoitoja

Umpihoitojen käyttöä rutiininomaisesti ei Suomessa suositella, vaan hoidot tulisi kohdentaa soluttajille ja niillekin bakteeridiagnoosien ja herkkyysmääritysten perusteella. Tapa on sekä taloudellisesti että antibiootiresistenssin kehittymisen ehkäisyn kannalta järkevin.

Rutiinihoito kaikille umpeutetuville voi olla tarpeen, jos karjassa on laaja utaretulehdusongelma. Silloin sitä ei jätetä tavaksi, vaan tilanteen parannuttua palataan kohdenettuihin hoitoihin.

Ympäristöperäisten bakteerien ehkäisyssä voidaan käyttää antibiootitonta valmistetta ja ennen kaikkea panostaa parempaan hygieniaan ja lehmän oman vastustuskyvyn tukemiseen, mikä on tärkeää koliutaretulehdusten ehkäisyssä.

Umpeenpanohoidot puhuttavat maailmalla, missä rutiinihoidot antibiooteilla ovat yleisesti käytössä eikä bakteerimääryksiä tehdä yhtälailla kuin Suomessa. Antibiootiresistenssi ja sen kehittyminen on todellinen ongelma. Erityisesti tällä hetkellä tutkitaan neljänneskohtaisia hoitoja.

Myös vahatuubien käytöstä on saatu hyviä kokemuksia tulehdusten estämisessä. Niiden käytössä korostuu hygienia, jottei vedinkanavaan tai utarekudokseen pääse vahan laittamisen yhteydessä bakteereja.

Lomaa vai stressiä?

Vaikka umpikausi on lehmälle lomaa lypsystä, voi siitä kehittyä myös hyvinvointia heikentävä stressikausi. Lehmä on rutiineista pitävä konservatiivi, eivätkä äkilliset muutokset sovi sille. Useat poikimisen jälkeiset terveysongelmat kehittyvät umpikauden tapahtumien vuoksi.

Ruokinnan muutoksesta aiheutuvaa stressiä voi ehkäistä ja lieven-



Hyvissä olosuhteissa umpikaudesta tulee lehmälle loma, jota se tulevan tuotoskauden onnistumiseksi tarvitsee.

Umpilehmillä ja tiineillä hiehoilla tulee olla reilusti tilaa syödä, jotta myös nuorimmat ja arimmat saavat syödä rauhassa.

TOIMINTAOHJEIDEN LAATIMINEN HELPOTTAA TÖITÄ JA VARMISTAA UMPIKAUDEN SUJUMISEN ALUSTA SAAKKA ONNISTUNEESTI.

tää tekemällä muutokset vaiheittain ja huolehtimalla, ettei rehun määrä ja maittavuus rajoita syöntiä. Ruokinnan rajoittaminen on parempi tehdä rajoittamalla rehun energiapitoisuutta määrän sijaan. Äkilliset ruokinnan muutokset voivat aiheuttaa pötsihäiriöitä ja halvaantumisia. Kivennäisruokintaa ei saa unohtaa umpeutusvaiheessa tai umpilehmiltä.

Lehmien laumakäyttäytymiselle on tyypillistä, etteivät kaikki ruokintapaikat ole koko aikaa käytössä, vaikka tilaa olisikin. Tämä ja lehmien herkästi harjoittama häirintä ruokintapöydän äärellä kannattaa huomioida ja varata reilusti ruokintatilaa myös umpilehmille.

Pihattonavetoissa umpeutus tarkoittaa yleensä ryhmän muutosta, jolloin arvojärjestys menee uusiksi. Välienselvittely lisää stressiä, vie syöntiaikaa ja voi siten pahentaa negatiivista energiatasetta, joten ryhmien muu-

toksia tulisikin välttää terveyden kannalta herkimpään aikaan eli kolme viikkoa ennen ja jälkeen poikimisen.

Parasta olisi liittää uuteen ryhmään useampi eläin kerralla, etenkin hiehoja olisi hyvä olla vähintään kaksi kerrallaan. Isoimmista karjoista voi olla mahdollista tehdä eläinten ryhmitteilyä useiden eläinten ryhminä. Tällöin esimerkiksi hiehot ja arat lehmät voi pitää omana ryhmänään ennen ja jälkeen poikimisen.

Lehmä viihtyy viileässä ja jo 20 asteen lämpötila voi aiheuttaa lämpöstressiä. Loppulypsykaudella ja ummessa olevia lehmiä helle kiusaa vähemmän, mutta myös niiden syönti vähenee kuumuudessa.

Neuvo-rahalla umppareita

Umpilehmien hyvinvointiin, ruokintaan ja rakennusratkaisuihin on

tarjolla paljon tietoa, mutta omalle tilalle sopivien käytäntöjen hakeminen ja muutosten tekeminen voi olla työn takana. Apua ja neuvontaa tarjoaa muun muassa ProAgrian noin vuoden käytössä ollut Upeat umpparit -täsmäpalvelu. Vastaavasti vastapoikineiden tuotantovaiheeseen keskittyy Vireät poikineet -täsmäpalvelu.

Huippuosaja **Pirkko Korhonen** ProAgria Itä-Suomesta kertoo, että täsmäpalvelukäynnillä voidaan kertoittaa tarkemmin juuri umpilehmien hoitoon liittyvät asiat ja etsiä mahdollisten ongelmien syitä ja miettiä korjaavia toimenpiteitä. Upeat umpparit -käyntiin, kuten muihinkin täsmäpalvelukäynteihin voi käyttää Neuvo-rahaa.

Korhonen suosittaa luomaan umpeutuksen käytännöistä rutiinit, jotta kaikki tilalla umpilehmien kanssa työskentelevät toteuttavat umpeutuksen sovitulla tavalla. Toimintaohjeiden laatiminen helpottaa töitä ja varmistaa umpikauden sujumisen alusta saakka onnistuneesti.

Rutiinit on hyvä laatia myös poikimisen jälkeisen ajan ohjenuoraksi, sillä lypsykauden ratkaisevinta aikaa ovat kolme viikkoa ennen ja jälkeen poikimisen. Ennenaikaiset poistot johtuvat useimmiten tämän vaiheen ongelmista. □

Virpi Seppänen ja Pirkko Korhonen luennoivat aiheesta Savonia-ammattikorkeakoulun Umppari-hankkeen tilaisuudessa.

Valmistaja

ActiSaf

Probioottinen
Elävä hiiva

Phileo
LESAFFRE ANIMAL CARE
Maittiläimien ja lypsäparien hiehojen terveyden ylläpitäjä

Teidänkin lehmienne terveyden ylläpitäjäksi

Lisätietoja, ota yhteyttä
Oy Farmika Ab, 06700 Lohja
p. 050-4147299, 0400-616151
info@farmika.fi www.farmika.fi

- Lisää maidon määrää
- Vähentää ketoosin riskiä
- Parantaa kasvua ja tehostaa rehun hyväksikäyttöä
- Kysy Actisafia rehun toimittajaltasi